

SELÇUK DEVRİ VAKFİYELERİ

II.

MÜBÂRİZEDDİN ER-TOKUŞ VE VAKFİYESİ

Dr. OSMAN TURAN

Ankara Üniversitesi D. T. C. Fakültesi
Orta Zaman Tarihi Doçenti

I. Gıyâseddin Keyhusrev, I. İzzeddin Keykâvus ve I. Alâeddin Keykubâd zamanlarında Antalya ve havalisinde yaptığı fetihleri ve buralarda uzun müddet süren valiliği (*Sübaşı-Serleşker*) ile şöhret kazanmış bir devlet adamı olan Er-tokuş, Gıyaseddin Keyhusrev'in has kölelerinden biridir. II. Kılıç Arslan'ın veliahd tayin ettiği Gıyaseddin, babasının ölümünden sonra, kardeşi Rükneddin Süleyman-şah'a karşı mevkiini muhafaza edemeyip önce Suriye'ye, sonra İstanbul'a gitmek (593 de) zorunda kalınca, Er-tokuş da sultanın maiyetinde buralara gitti¹. Rükneddin Süleyman-şah 600 de öldüğü zaman yerine küçük yaşta bulunan oğlu III. Kılıç Arslan geçti ise de devlet adamlarından bir kısmı, hususiyle Uc beyleri olan *Yağı-basan oğulları*, Gıyaseddin'i Selçuk tahtına oturtmak maksadiyle, rivâyete göre o zaman Anadolu'da konuşulmakta olan beş dili ana dili gibi bilen, Zekerîya Hâcib'i, gizlice, sultanı dâvet için gönderdiler. Bu suretle Er-tokuş da sultanla birlikte tekrar Selçuk iline döndü. *Aksarayî*, *İbn Bîbî*'ye aykırı olarak, Er-tokuş'u Uc beyleri ile birlikte sultanı Anadolu'ya davet eden rical arasında saymakla onun bu sefere iştirak etmediğini ifade etmiş olur². *Hamdullah Kazvîni* de Er-tokuş'u sultanın maiyetinde olmayıp onu Selçuk tahtına geçiren ve dâvet edenlerin başında zikretmekle *Aksarayî*'nin ifadesini teyit ederse de İbn Bîbî'nin kaydını daha mevsuk olarak kabul etmek icabeder³. Gıyaseddin Keyhusrev, 601 de ikinci defa

¹ *İbn Bîbî*, s. 99, 306; *İbn ül-Estr.* XII, s. 78.

² *İbn Bîbî*, s. 77; *Müsâmeret ül-ahbâr*, s. 32.

³ *Tarih-i Güzide*, GMS., s. 483.

olarak, tahta çıkınca⁴, daha ziyade ticarî maksadlar dolayısıyla, 603 (1207) de Antalya'yı fethetti. Bu fetihde Mübarezzeddin Er-tokuş onun ileri-gelen komutanları arasında idi ve şehir açıldıktan sonra Antalya *sübaşı* (Ser-leşkert) lığına tayin edildi; sultan kendisine mensup olanların da onunla birlikte oraya gitmesine müsaade ettiği gibi, fethi sebep olan tüccarların hristiyanlar tarafından soyulması dolayısıyla ona onlara mallarının alınıp geri verilmesi için de emir verdi⁵. O, Gıyâseddin'in ölümüne kadar bu bölgenin valiliğinde kaldı. Fakat, sultanın ölümünden sonra, İzzeddin ile kardeşi Alâeddin arasında ceryan eden saltanat mücadelesini fırsat bilen şehir halkı, ve Kıbrıs'da hüküm süren frenkler ayaklanarak bir müddet için buradaki Selçuk hâkimiyetine nihayet verdiler. Keykâvus kardeşini Ankara muhasarasında teslim aldıktan sonra tekrar Antalya'yı fethedince şehir ve havalisinin *Sübaşılığı*'nı tekrar Er-tokuş'un idaresine verdi⁶. Bu ikinci fethin tarihi kaynaklar tarafından kaydedilmemiş ise de bunun 609 da olan Ankara muhasarasından sonra ve 611 de vukubulan Sinop fethinden önce olduğu gözönüne getirilirse 609-611 de meydana geldiği anlaşılır.

Mübârizeddin Er-tokuş bu ikinci gelişinden sonra uzun, müddet, bu mevkiini muhafaza etti. Keykâvus öldükten sonra, Keykubâd zamanında, buralarda fütihat sahasını genişletmek teşebbüs ve hizmetleri de ona aittir. Keykubâd'ın cülûşundan bir iki yıl sonra sultan, Antalya'nın şarkında bulunan *Kalonoros* kalesini zabta teşvik etti ve bunun üzerine sultan bu kalenin fethine karar verdi. O zaman kalenin hâkimi bulunan Kir Fard, yakınlık dolayısıyla, Er-tokuş ile münasebetlerde bulunmuş ve onunla tanışmış bulunuyordu; mukavemet edemeyeceğini anlayınca Er-tokuş'a adam göndererek sultanın kendisine aman ve ahidnâme verdiği takdirde kaleyi teslim edeceğini bildirdi. Mübârizeddin'in sultana arzettiği bu teklif Keykubâd tarafından kabul edilerek kale muharebesiz alındı ve Kir Fard'a Konya Akşehir'i ikta ve bir kaç köy de mülk olarak verildi, ki Karatay medrese-

⁴ *İbn ül-Esir*, XII, s. 77; *Ebü'l-Ferec*, s. 398; *Ebü'l - Fidâ*, III, s. 112

⁵ *İbn Bibî*, s. 99, Houtsma neşri, s. 35; *İbn ül-Esir* XII, s. 98, *Ebü'l - Fidâ*, III, s. 114. İbn Bibî'nin mufasssalında tarih yoksa da muhtasarın verdiği 603 şa'bânı diğer kaynaklara uymaktadır; Râvendi, *Râhat uş-Şudâr*, s. 62, 462.

⁶ *İbn Bibî* s. 146.

sine ait vakıfların hudutları arasında bu isimle zikredilen ve bugün *Kivrat* adını taşıyan köy bunlar arasında olup köyün adının menşei de buradan gelir⁷. Bu kalenin zabtı tarihi oradaki kale kitabesinin 618 tarihli olması dolayısıyla bu yılda veya bundan bir yıl önce olmuş olmak icabeder⁸. Kalonoros zabtedildikten sonra Keykubâd tarafından yeniden inşa edilmiş, sultanın kışlık karargâhı haline getirilmiş ve bundan sonra şehrin adı sultanın adına nisbetle *Alâiyye*, olmuştur⁹. Bu sefer eşnasında Er-tokuş Kir Fard¹⁰-ın kardeşi idaresinde bulunan ve Kalonoros'un yakınında olan *Alara* kalesini de zabtetti¹¹.

Er-tokuş, bu Antalya sübaşılığı zamanlarında Keykubâd'ın büyük ve nüfuzlu devlet adamlarından biri olarak göze çarpar. Alâeddin Keykubâd Antalya'da bulunduğu bir zamanda kendisine muhalif olan bir takım devlet adamlarını ortadan kaldırmağa karar verince sultanın mahremlerinden olan Hokkabaz oğlu ve Emir Komnenos¹² sultana, bu emirlerle Er-tokuş arasındaki sıkı

⁷ *Ibn Btbl*, s. 244, 248. Ermeni tarihçisi *Sempad* Keykubâd'ın Kir Fard'ın kızıyla evlendiğini yazar (*R. Hist. Croisades. Docum. Arméniens*, I, 645).

⁸ Halil Edhem, *Anadolu'da islâmî kitâbeler*, TOEM, XXVII, s. 155.

⁹ Bak. Mükrimin Halil Yananç, *Alâiyye*, İsl. Ansikl. I. Bu kasaba adının son zamanlarda Alanya haline sokulması yalnız Büyük Alâeddin'in hatırasına saygısızlık olmakla kalmaz, maalesef bazı diğer yer adlarında gördüğümüz gibi, dedelerimizin her bakımdan olduğu gibi yer adları hususunda da millileştirme hareketlerini gayr-i millî bir istikamete sevketmiş olur.

¹⁰ *Kir* rumca efendi mânâsına gelen bir kelime olup Selçuk tarihlerinde Kir Aleksî, Kir Hâye gibi isimlerde de kullanıldığı gibi çok kere Mısır kaynaklarında ve Ermeni vekayinâmelerinde Bizans imparatorlarına da verilmiştir.

¹¹ *Ibn Btbl*, 252.

¹² *Muhtasar İbn Bibî*'de (Houtsma neşri) yalnız Komnenos adıyla zikredilen bu devlet adamı *Mufassal*'da Komnenos Mafrozom olarak geçmektedir. Bu, I. Gıyaseddin Keyhusrev'in Bizansta misafiri olup kızını aldığı kimsedir. Esasen İbn Bibî, Sultanın kızını aldığını söylediği Mafrozom ile Komnenos Mafrozom'un aynı şahsiyet olduğunu tasrih etmektedir (s. 80, 305). Halil Edhem'in Keyhusrev'in damadı olarak gösterdiği (*Kayseriye şehri*, s. 50) Komnenos bu olmadığı gibi Cl. Huart'ın bu zatı *le Beau* (XVI, p. 50, yeni tabi) dan alarak, (şüphesiz *Nicetas*'ın kaydı) 1140 yılında amcası imparatorun kaçarak Konya sultanına sığınan ve islâm olduktan sonra sultanın kızıyla evlenen prensin oğlu olarak göstermesi de yanlışır (*Epigraphie arabe d'Asie Mineur*, p. 40). Halbuki burada bahis mevzuu olan Emir Komnenos'un, Halil Edhem'in ifadesine ve Keykubâd'ın mahremi ve Selçuk ricali arasındaki mevkiinin ehemmiyetli olmasına rağmen, müslüman olmadığı İbn Bibî'nin onun hakkında müslümanlara

dostluk dolayısıyla, onun Antalya'da bu işe müsaade etmeyeceğinden bahsederek vak'ının Kayseri'de yapılması için Keykubâd'ı ikna ettiler.¹³ İbn Bîbî'nin bu zamanda Er-tokuş'un Antalya sübaşılığının yirmi yıla bâliğ olduğunu söylemesi şüphesiz ki yanlıştır. Antalya'nın 603 de alındığı gözönüne getirilirse bu müddetin 17 yıldan ibâret olduğu anlaşılır. Sultanın Er-tokuş'un tesiri endişesiyle bu teşebbüsünü tehir etmesi ve bu hâdiseden sonra da sultan nezdinde haiz olduğu nüfuz ve itibar onun Keykubâd zamanındaki mevki ve ehemmiyetini göstermek bakımından dikkate değer. Bu hadiseden bir kaç yıl sonra, 623-625 yılları arasında, Keykubâd türlü istikametlerde bir takım seferlere giriştiği zaman, Hüsameddin Çoban vasıtasıyla deniz aşırı bir seferle Kırım'ın meşhur ticaret şehri Suğdak, Mübarizeddin Çavlı ve Emir Komnenos vasıtasıyla küçük Ermenistan fetihleri yapılırken Er-tokuş da Akdeniz sahilinden Ermenistan'a doğru ilerleyerek Anamur, Manavgat gibi bir çok kaleleri zabtetti; kalelere muhafızlar tayin ederek keyfiyeti Kayseri'de zafer haberlerini bekleyen sultana bildirdi ve ondan Frenk adalarına (Kıbrıs) sefer yapmak için müsaade istedi ise de böyle bir seferin vukubulmaması Keykubâd'ın buna izin vermediği tarzında anlaşılacak icabeder. Ticarî maksadlarla yapıldığı gözükken bu sefer neticesinde Keykubâd Er-tokuş'a malları alınan tüccarların mallarını iadesi ve askerlerin evlerine dönmeleri için emirler verdi. Mübarizeddin Er-tokuş bu buyrukları yerine getirdikten sonra, bütün seferlerden zaferle dönen diğer emirler gibi, Kayseriye giderek sultanın huzuruna kavuştu¹⁴. Onun bu fütuhâtı karadan ve denizden icra etmesi Antalya'da her halde

mahsus olmayan «*tecâveze' llahu 'aleyhi*» gibi bir ifade kullanmasından (s.273) anlaşılacaktır. Nitekim bu aileden geldiği anlaşılan ve vaktiyle *Emir Arslan* tarzında sanılıp şimdi *Amiras olanes* (Emir oğlanı=oğlu) şeklinde okunan Konya'daki rumca kitâbenin sahibi olan prensin de müslüman olmaması bunu göstermektedir (Bk. Wittek, *L'Épître d'un Comnène à Konia*, Byzantion, X [1935], P. 505; Keza aynı mec. XII [1937], p. 207). Wittek, bu emir Komnenos'un, 1176 da vuku bulan meşhur *Myriokephalon* (Düzbel) muharebesinde Selçukluların himayesinde, Menderes vâdisinde bir prenslik kuran Michel Komnenos ile aynı şahıs olması lâzım geleceği fikrindedir. Mafrozom adı onun Düzbel muharebesinde Theodore Maurozomes adlı sol kanad (Le Beau, XVI, p. 277) kumandanı ile bir akrabalığını gösterdiği tarzında anlaşılabilir.

¹³ İbn Bîbî, s. 266.

¹⁴ İbn Bîbî, s. 343, 344.

oldukça mühim bir donanma tesis ettiğine, adalarda ve sahillerde bulunan Frenklerle denizlerde boy ölçüşmeğe cesaret edecek bir kuvvette olduğuna delâlet eder. Nitekim Kıbrıs fethi için sultandan müsaade istemesi de bir Selçuk donanmasının o zamanda mevcut olduğunu meydana koymaktadır¹⁵.

Er-tokuş'un Antalya'daki valiliği takriben yirmi iki yıl kadar sürdükten (herhalde 625 den) sonra buradan ayrıldığını görüyoruz. Bu fütuhâtı müteakip Alâeddin Keykubâd yüzünü tekrar şark fetihlerine çevirip Erzincan'ı Mengüceklerden olan Alâeddin Dâvud-şah'tan alınca oğlu II. Gıyâseddin Keyhusrev'i buraya melik yaptı. ve bu münasebetle Mübarizeddin Er-tokuş'u da onun işlerini çevirmek maksadiyle oğluna *atabeg* tayin ederek Erzincan'a gönderdi¹⁶. Bundan dolayı Selçuk tarihlerinde ve vakfiyesinde kendisine *atabeg* unvanı verilmektedir. Erzincan'a varduktan bir az sonra da sultanın emri ile Şarkı Karahisar (*Köğönü*) Dâvud-şah'ın kardeşi Muzaffereddin Mehmed'in elinden alarak Selçuk ülkesine kattı ve yapılan ahidnâme mucibince melike Kırşehir ve Arabsun iktâ olarak verildi¹⁷. Mübarizeddin Er-tokuş'un Erzincan'daki bu atabegliğinin ne kadar sürdüğü ve nerede, ne zaman öldüğü hakkında bir şey bilmiyoruz. Yalnız Keykubâd'ın, ölümünden önce Gıyâseddin için Erzincan'da *atabeg* olarak, kendisine ait kısımda söylediğimiz üzere, (bk. Bellekten, sayı 42) Şemseddin Altunaba'ya'yı tayin etmiş olması ve bundan sonra Er-tokuş'dan bahsedilmemesi onun bu arada ölmüş olması zannını vermektedir. Fakat kendi ikrarı üzerine ölümünden sonra yapılan vakfiyesinde bu ikrarın 56 yılında (yani 656 da) yapıldığı veya 56 yıl önce bu keyfiyetin vukubulduğu gibi iki mânâda anlamağa çalışacağımız bir kayıt mevcuttur. Fakat her iki mânâdan herhangi biri de vakalara uymamaktadır. Zira eğer vakıf 656 da yapılmış olarak alınsa ikrarda şahit olarak gösterilen Celâleddin Karatay bu tarihten dört yıl önce yani 652 ve müteveli tayin ettiği, Armağanşah 638 senesinde ölmüştür. Eğer bunu vakfiyenin yapıldığı 669 tarihinden 56 yıl önce (ki asıl metin bu mânâ-

¹⁵ *Ibn Bibt*, s. 343. Kaynaklar Selçukluların ve daha sonra Karamanlıların Antalya'da donanmaları ve tersaneleri bulunduğunu yazmaktadırlar, ki bunu başka bir münasebetle mufassal olarak yazacağız.

¹⁶ *Ibn Bibt*, s. 359.

¹⁷ *Ibn Bibt* s. 360-363.

yı taşıyor) yapılmış olarak kabul etsek vakfiyenin 613 de yapılmış olması icabeder, ki bu da imkânsızdır. Çünkü vakfiyenin ait olduğu medrese ve hanın kitâbeleri bunların 620 ve 621 tarihlerinde yapıldıklarını göstermektedir. Her halde vakfiyenin bu ifadesinde bir hesap yanlışlığı mevcuttur. Profesör İ. H. Uzunçarşılı, Er-tokuş'un, kendi medresesi içerisindeki türbede medfun olduğunu söylüyorsa da buna dair bir kayıt veya kitabenin mevcut olduğundan bahsetmiyor¹⁸. İbn Bîbî, onun çok servet sahibi olduğunu, bir çok etbai ve adamları bulunduğunu zikreder¹⁹. Vakfiyesinde tevliyeti azadlı kölelerinden olan Armağanşah üzerine yapması evlâdı olmadığını gösterir. Yine vakfiyesinde bir takım azadlı kölelerinin daha adı geçmekte ise de bunlardan yalnız Selçuk devlet adamları arasında mühim bir mevki alan ve mütevellî olan Armağanşah'dan burada ayrıca bahsetmek yerinde olur.

Atabeg Mübârizeddin Hacı Armağan-şah

Neşrettiğimiz vakfiyenin gösterdiği üzere Armağan-şah, Er-tokuş'un azadlı kölelerindedir. Antalya'da 637 de yaptırdığı bir medresesi olduğu²⁰ kitabesinden anlaşılmaktadır, ki bununla, onun Er-tokuş'tan sonra, burada valilik ettiği tahmin edilebilir. Medrese kitabesinde adı sadece Armağan şeklinde olup vakfiye ve İbn Bîbî'de Armağan-şah'tır. Lakabı İbn Bîbî'de Mübarizeddin, vakfiyede Sadeddin kaydedilmiş olmasına rağmen aynı şahsiyetin bahis mevzuu olduğunda şüphe olmasa gerekir. Nitekim bunların kendisinden Hacı Armağan-şah olarak bahsetmeleri de buna bir delil teşkil eder. Bu münasebetle onun hac ettiğine hükmedilebilir. Hacı Armağanşah, II. Gıyâseddin Keyhusrev'in cülusunda *üstâd üddâr* mevkiinde bulunuyordu (yani bu saray nâzırı demek olup saraya ait gelire bakıyor, mutbak ve şarâbhânedeki memurların başında bulunuyordu). Sultan 635 de oğlu İzzeddin Keykâvus'un atabegliğini ona verdi, ki bu unvanın 637 tarihli medrese kitabesinde bulunması da bunu teyit eder. Bu esnada Keyhusrev Eyyubî prensesi *Melike-i Âdiliyye*'den olup *Borglu* (Ulu Borlu)

¹⁸ İ. H. Uzunçarşılı, *Kitabeler* II, s. 223.

¹⁹ *İbn Bîbî*, s. 236, 306.

²⁰ Süleyman Fikri, *Antalya livâsı tarihi*, s. 59; R. M. Riefstahl, *Cenub-garbi Anadolu'da Türk mimarisi*, s. 71.

kalesinde hapsedtiği küçük kardeşleri Kılıç-Arslan ve Rükneddin'in öldürülmelerini Mübârizeddin Armağan-şah'a havale etti. İbn Bîbî'nin naklettiği ve fakat tevsik edemediği rivayete göre Armağan-şah iyi bir insan olduğundan şehzadelere kıymakta tereddüt gösterdi. Yine o: "bazılarına göre onların yerine iki köle öldürerek sultana bu işi yaptığına dair nişan götürdü; diğer bir kısmına göre bunları öldürdü," demektedir. Keykâvus zamanında, 647 de, Uç'da Türk Ahmed adında birinin ayaklanarak I. Keykubâd'ın oğlu olduğuna dair iddiada bulunabilmesi bu öldürme keyfiyeti hakkında bu gibi rivayetlerin halk arasında yaygın bulunduğunu gösteren bir delildir²¹.

Hacı Armağan-şah bir kaç yıl kadar atabeglik mevkiinde kaldı. Bu esnada patlak veren *Babailer* (637) hareketi Selçuk devletini sarsmağa başladı; Kefersud ve Maraş taraflarında başlayan isyan, Selçuk ordularının bir kaç defa mağlûbiyete uğramaları dolayısıyla, Malatya'dan Sivas ve Amasya taraflarına kadar genişledi. Korku içerisinde bulunan Keyhusrev *Kubâd-âbad*'a²²

²¹ *İbn Bîbî*, s. 472, Houtsma neşri, s. 213.

²² *İbn Bîbî*, bu mevki *Cezîre-i Kubâd-âbâd* şeklinde kaydeder (s. 501); aynı kaynak Keykubâd'ın Kayseri yakınında, Ağrınas civarında, Kubâd-âbâd'ı kurduğunu açıkça yazdığı halde (352) Halil Edhem Bey Ağrınas mevkiini tayin edemediği ve İbn Bîbî'nin başka bir yerdeki «*Kayseri*'den ayrılıp ve *Dâr-ül-mülk*'den uzaklaşıp Ağrınas'a» vardığı ifadesindeki *Dâr-ül-mülk*'ü Konya sandığı -ki bu tâbir Kayseri ve Sivas hakkında da kullanılır- için burasının nerede bulunduğunu tesbit edememiş olduğu gibi, Kubâd-âbâd adlarının da ayrı ayrı yerleri gösterdiğini ileri sürmüştür (*Kayseri şehri*, s. 50). Halbuki bu iki ad aynı yer için kullanılmıştır. Nitekim *İbn ül-Adîm* 635 de Keyhusrev tarafından Kayseri civarında olduğu tasrih edilen *Keykubâdiye*'de kabul edilmişti (*Tarih-i Halep*, Fr. tr. Blochet p. 202). Baba İshak vakasında Keyhusrev'in sığındığı yer burası ise neden sonra buna *Cezîre-i Kubâd-âbâd* denilmiş olduğu izah edilemez. Bundan dolayı bizce burası başka bir Kubâd-âbad olmak gerekir. Aksarayî II. İzzeddin Keykâvus'un Konya'dan Antalya'ya giderken yolda bir müddet Gorgorum'daki Kubâd-âbâd'da kaldığını söylüyor (s. 65). Aynı kaynak Gorgorum'un Sanduklu ve Akşehir'den sonra geldiğini (s. 74) ve Eşref oğullarının ülkesi olduğunu (s. 311) gösteriyor, ki Eşref oğullarının Beyşehir'de hüküm sürdüğü buradaki kitabeleri (Halil Edhem, *Anadolu'da İslâmî kitabeler*, TOEM, XXXVII, s. 136), Eflâki'nin kayıtları (Cl. Huart, *Les Saints des devaiches tourneurs*, p. 372, 389) ve *Anonim Selçuk-nâme*'nin Eşref oğullarının Gorgorum'dan Akşehir'e hücumları gibi haberler ile anlaşılacağı üzere, Gorgorum'un burası veya bu civarda olduğu meydana çıkar. 700t arıhli Hondi Hatun vakfiyesinde de Gorgorum'a bağlı bir köyün vakfedildiği

çekilerek Mübârizeddin Hacı Armağan-şah'ı isyanın bastırılması için ordunun başında gönderdi. Armağanşah bunlarla yaptığı müteaddit mukarebelerde bazı muvaffakiyetler kazandı ve bir takım ileri-gelen âsileri ve bizzat Baba İshak'ı öldürmeğe muvaffak olduysa da Baba'nın ölümüne inanmayan müridleri muharebeye devam ederek nihayet Armağanşah'ı da şehid ettiler; *Ebü'l-Ferec*'e göre bunun 638 de olması lâzımdır. Armağan-şah'ın evlâdı olduğu, vakfiyedeki tevliyetin kendisinden sonra oğullarına şart kılınması ile sâbittir. Nitekim, aşağıda temas edeceğimiz veçhile, Osmanlı devrinin vakıf defterlerinde, Ağros köyünde onun neslinden gelmiş olan şahısların bir listesi mevcuttur. İbn Bibî, Armağan-şah'ın cömerdliği, dindarlığı ve

yazılıdır (Vakıflar arşivi, defter 696, s. 151). Alâiye tahrir defterinde Manavgat'da *Ulu Gorgorum* ve *Kiçi Gorgorum* adlı ayrıca iki köy de mevcut idi (Tapu ve Kadastro arşivi, defter 172, varak 97 ve 111 b). Bugün Beyşehir ile Seydişehir arasındaki şose üzerinde Beyşehir 10 kilometre mesafede bulunan *Ararın* köyü halk arasında Gorgorum adıyla anılmaktadır, ki bütün bu kayıtlar Gorgorum burası olduğunu gösteriyor. Altuc-aba vakfiyesinde Konya'dan Gorgorum'a giden büyük bir yola ait bir kayıt vardır (Belleten, XLII, metin 245). Herhalde II. Keyhusrev'in *Babatlar* hareketinin büyüyen bir tehlike haline gelmesi üzerine, kaçıp sığındığı *Cezire-i Kubâd-âbâd* Aksaray'ın Gorgorum dediği Beyşehir gölünde bulunan bir adadır ve helki de İbn Batûta'nın su ile çevrilmiş ve zabtı imkânsız olarak vasıflandırdığı Gölhisar'dır (Mehmet Şerif tercümesi, I, s. 316). İ. H. Uzunçarşılı, para vesair kayıtlara dayanarak Beyşehir'e Süleyman şehri denildiğini (ki İbn Batûta Beyşehir der) söylemektedir (*Anadolu beylikleri*, Ankara 1937, s. 14). Atabeg Arslan-doğmuş'un Konya'daki medresesine ait vakfiyesinde (Vakıflar Umum Müdürlüğü Arşivi, defter 591, s. 255) vakıf köylerden bahsolunurken bu bölgede bulunan Kâsı köyünün Antalya yolu üzeriude ve Süleyman şehri adasında (*fi-Ceztret il-medinet is-Süleymâniyye*) olduğunu-ki vakfiye 851 tarihli yani Eşref oğullarından sonradır- ve Konya evkafı defterinde de bu vakıflar zikredilirken *tâbi-i Ceztre-i* (كسى) Kâsı (Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü arşivi, Konya evkafı defteri, numara 584) kaydının da bunu teyit ettiğini görüyoruz. Beyşehir'e Süleymâniye denilmesi hiç şüphesiz Eşref oğlu Süleyman Bey dolayısıyla. İbn Bibî- Kubâd-âbâd'a giderken sultanın nerden hareket ettiği ve nerelerden geçtiği hakkında bir işarette bulunmaz. Sultanın Kayseri dururken müstahkem bir yer olduğuna dair bir kayıt mevcut olmayan Kayseri civarındaki Kubâd-âbâd'a sığınması da kolaylıkla izah edilemez ve Cezire kaydının da bu Kubâd-âbâd ile telifi güçtür. Bundan dolayı *Babat* hareketinden çok ürktüğü anlaşılan sultanın tehlikeden daha uzak ve emin bir yer olan bu Kubâd-âbâd'a kaçmış olması icabeder. Bu kısa tetkik şimdilik iki Kubâd-âbâd mevkiinin mevcut olduğunu ve Keyhusrev'in ikincisine sığındığını meydana kor sanırız.

ahlâkı ile maruf olduğunu söyler²³. Beyşehir'e bağlı Alp-gazi köyünde *Hacı Armağan zaviyesi* ve vakıfları olduğunu dair Osmanlı devrine ait kayıt ta bahsettiğimiz Hacı Armağan-şah'a ait olmalıdır²⁴. Antalya'da 637 tarihinde yaptırdığı bir medresesi olduğunu üzerindeki kitabe göstermektedir²⁵. Sahib Fahreddin Ali'nin Konya'daki medresesine ait vakfiyede Konya'da bir *Armağan-şah* mahallesi mevcuttur, ki bunun da bizim Armağan-şah'a mensup olduğu kabul edilebilir²⁶.

Er-tokuş'un Vakfiyesi

Er-tokuş'a ait vakfiye kendisinin ve hatta müvevelli tayin ettiği azadlı kölesi Hacı Armağan-şah'ın ölümünden (638 den) sonra 669 yılında Antalya'da yapılmıştır. Bu muamele, onun, hayatta iken, takririne şahit olanların ifadeleri üzerine dayanır, ki bunlar vakfiyede ikredilmektedir. Vakfiye, Er-tokuş'un Isparta'ya bağlı Borlu²⁷-nun Ağros köyünde yaptırdığı medreseye, yine Borlu'ya tâbi Dâdil köyündeki kervansaray ile Antalya'daki câmiine aittir. Vakfiye ölümünden çok sonra yapılmış olduğundan olmalıdır, ki vakıf şartları hakkında teferruata ait kayıtlar maalesef mevcut değildir.

²³ *İbn Etbt* s. 501, 502. Babailer hakkında bakınız: Fuad Köprülü, *İlk mütasavvıflar*, s. 232-234; yine onun *Anadolu'da İslâmiyet* (ayrı basım) s. 50-60. İbn Bibi Babai'lere karşı muharebelerde Frenk askerlerinin ehemmiyetinden bahseder (502-503). *Eb'ul-Ferec* Amasya'ya gidinceye kadar bütün Selçuk ordularını bozduklarını, Sultanın içerisinde Frenkler bulunan bir orduyu üzerlerine gönderdiğini, müslüman askerlerinin hücumu cesaret edemediğini, onun manevî nüfuzundan korktuğunu (439) söyler, ki bu Baba'nın yalnız kendi etrafındaki Türkmenler arasında değil, bütün Anadolu halkı ve bizzat Selçuk ordusu askerleri üzerinde de nasıl bir manevî tesir yapmış olduğunu gösteren mühim bir kayıttır, ki her nedense şimdiye kadar bu mühim kayda dikkat edilmemiştir.

²⁴ Yukarıda işaret ettiğimiz vakıf defteri.

²⁵ M. Riefstahl, *Cenub-t garbi Anadolu'da Türk mimarisi*, s. 71.

²⁶ Vakıflar Umum Müdürlüğü, defter 592, s. 100.

²⁷ Selçuk tarihlerinin Borglu (بورغلو ve برغلو), Mesâlik ül-ebşâr'ın Borlu (بورلو) şeklinde kaydettikleri yerin Osmanlı devrinde ve bugün Ulu-borlu adını taşıyan yerin aynı olduğu şüphesizdir. Cl. Huart'ın Borlu'yu, İbn Batutanın Zaf-ranbolu'yu Borlu şeklinde kaydına dayanarak, orası sanması yanlış (*Epigraphie* p. 55) ve Ahmet Tevhit Beyin izahat vermiyerek buranın Ulu-borlu olduğunu tahmin etmesi doğrudur. Zira bizim vakfiyenin Ağros'un Borglu'ya tabi olduğu kaydı Osmanlı devrinde Ulu-borlu'ya bağlı olduğu kaydına uymaktadır. Esasen İbn Bibi ve Aksarayî de buna ait kayıtlar vardır.

Yalnız bu üç müesseye vakfedilen Ağros köyünün gelirinin beşte biri mütevelliyeye ve kalanı da medresenin müderris ve talebelerine, hana gelen yolculara, câmiin imam ve müezziniyle bunlara ait masraflara tahsis edilmiştir. Medrese, üzerindeki kitabeden anlaşılacağı üzere, 621 tarihinde yapılmıştır²⁹.

Ağros köyü son defa kat'i olarak III. Kılıç Arslan zamanında Isparta ve havalisinin fethi sırasında Selçuk ülkesine eklenmiştir³⁰. Köy Keyhusrev, Keykâvus veya Keykubâd tarafından Er-tokuş'a temlik edilmiş olmak icabeder. Köyün, ilk sâkinlerinin, şüphesiz hıristiyan iken, fethi müteakip sultanların yeni zabtedilen yerleri türklerle iskânı ve uclarda kesafet peyda eden halkın genişlemesi neticesinde, yavaş yavaş türkleşmeğe başladığı anlaşılıyor. XVI veya XVII inci asra ait olan vakıf defterinde Ağros köyünün, neşrettiğimiz vakfiyesinden alınan bir parça kaydedilerek, Mübârizeddin Ertoğuş'un medrese ve sair vakıflarına ait olduğu ve tevliyetin azadlısı Armağan-şah evladı elinde bulunduğu yazıldıktan sonra o zamanda köyün Câmî, Alaca, Emineddin, Çeşme, Yunus, Pazar, Otaç, Sinan, Bıçakçı, Ak-hoca, Seyran (?), Mahalle - i Zimmîyân (hıristiyanlar) ve Duman adlarını taşıyan on üç mahalleden müteşekkil olduğu, köyde vergiye tâbi 722 müslüman ve 39 hıristiyan mükellefin ve ayrıca da müteveli Armağan-şah'ın evladından (*Cemaat-i Armağan-şah 'itîk-i Atabeg el-merhum*) yirmi beş evin bulunduğu yazılıdır³¹. Her mükellef beş nüfus itibar edilecek olursa köyün aşağı yukarı 4000 nüfusa mâlik olduğu meydana çıkar. XVI inci asra kadar iktisaden ileri ve nüfusa kesif olan Anadolu'nun bu bakımlardan zamanla gerilediğini gösteren türlü misaller mevcut olduğundan bugün *Atabeg* adını taşıyan Ağros'ın neden 2888 nüfusa inmiş

²⁹ Medresenin kitabesi için bak. İ. H. Uzunçarşılı, *Kitabeler II*, s. 222.

³⁰ *Ibn Bibtî*, s. 76. Bu fetih 600-601 yıllarında vukubulmuştur,

³¹ قريه اغروس مع توابعها على ما انطق به الوقفية المورخة بتاريخ سنة تسع وستين وسبعمائة ووقف على مدرسة المبنية في نفس تلك القرية وغيرها والواقف الباني من اعظام وزراء المحوم علا الدين مبارزالدوله اورنقوش (ارتقش) بن عبدالله الشمير باتابك وقفها بعد التملك ما هو طريق التملك شرعاً و فوض التولية الى عتيقه ارمنانشاه بن عبدالله ثم شرطها الاصلاح اولاده و اولاد اولاده ابدأ ماتناسلوا بطناً بعد بطن و بعد اقراضهم لحاكم الوقت وعين خمس الغلة لاولاد ارمنانشاه المزبور مثل خط الاثنین قريه مزبور كهنه دفتر هوجبنجه رعم (؟) سلاطين ماشيه تك مقررنامه لرى مقتضالرنجه وشمدى يادشاه اسلام يادشاهز مقررنامه سيله وقف مقرره يى رمم (؟) سلاطين ماشيه تك مقيد كا كان مقرر 566, vrk. 04 - 59).

olduğu anlaşılır³². Vakıf defterinin gösterdiği üzere köyün hıristiyan nüfusu pek azdır. Bu hıristiyan halk arasında, sair bazı yerlerde görüldüğü üzere, Karaca, Arslan, Turmuş, Yahşi, Balı, Bayram, Köse gibi türkçe adlar taşıyan kimselere rastlanmaktadır³³.

Ağros, Karatay vakfiyesinin bir tevkiinde, kaza olarak gösterilmiştir. Bu onun vakfiyeden evvelki vaziyetini gösterir.

Adı geçen vakıf defterinde Er-tokuş'un vakfı olarak gösterilen 74 evli (vergi mükellefi) *Pambuklu* köyünden bahsedilmektedir; Halbuki vakfiyede Ağros köyünden başka bir vakıf yoktur. Biz burasını aynı köyün hudutları içerisinde, vakfiyenin yapılışından sonra, vücuda gelmiş yeni bir köy sanıyoruz, ki bugün Atabey (Ağros) in iki-üç kilometre yakınında bulunan *Pamuklu* mevkiinin burası olduğu şüphesizdir. Köyün bütün nüfusu, defterde, müslüman olarak gösterilmiştir. Bugün *Köylerimiz* adlı eserde (Dahiliye Vekâleti neşri) orada bu adı taşıyan bir köy mevcut değildir. Köyün gelirinden talebeye ve kervansaraya ait tahsisat zikredilmektedir, ki vakfiyede zikredilen medresenin talebeleri ile hanın bahis mevzuu olduğu muhakkaktır³⁴.

³² 1935 nüfus sayımı, *Isparta vilâyeti broşürü*. Bu bölgede yaşayan yürüklerin Afşar ve Salur boylarından geldiği kayıtlıdır (*Defter-i Mufassal-i livâ-i Hamîd*, numara 51, varak 321, 323) ki buralarda bu unsurun ehemmiyetini göstermek bakımından dikkati çeker.

³³ Bugün nahije merkezi olan Atabey adı 1921 de B. M. Meclisinin kararı ile sahibine nisbet olarak verilmiş ve eski Ağros adı kaldırılmıştır (*Kitabeler II*, s. 221).

³⁴ *Karye-i Bambuklu vakf-i mezkûr* (yani Er-tokuş), bu cümle-i gâllat evkaf-ı mezkûreden şart-ı vâkıf mucibince hükm-i Hudavendigâr ile hums-i evlâd-i Armağan-şah tasarruf edüp bâktsinden yevmi on akça hükm-i padişah muktezasınca talebe-i müstaidine verilüp iki yüz akça meremmet-i kârbânsarây'e sarfolunub bunlardan gayrısın müderris tasarruf eder deyü Defter-i köhnede mukayyed. Sonra mezkûr evkâfın mahsulatından hükm-i humâyûn mucibince Kara hisar kadısı mevlânâ Kösece Şemseddin'e yevmi on akça cihet tayin olunmuş ve karye-i Bambuklu dahi hükm-i padişah ile ikrar olunup kârbânsarây meremmetine, mâ bakısı müderris mevlânâ Sinan Karamanî tasarrufindedir deyü Defter-i köhne'de mestûr. Şimdiki halde kârbânsarây için yılda ikiyüz akça verilüp mâ' dalarına tasarruf olalar deyü mevlânâ-i müşâr'ün-ileyh elinde hükm-i humâyûn var. Bâdehu ikiyüz akça vermeyüb kârbânsarâyı tâmir için karye-i mezkûreye mutasarrıf olalar deyü ikrar olunmağın deftere sebt olundu. Evâilde cemi evlâd-i Armağan-şah el-mezbûr mütevellileri olup, hums-i hasılın aralarında âlesseviye dört hisse kılınıp . . . (*Def. Evkaf-i Livâ-i Hamîd*, 566, vrk. 60).

Vakfın bir kısmı da kervansaraya ait olduğu vakfiyede zikredilmektedir. Hanın hudutları içerisinde bulunduğu zikredilen *Dâdik* veya *Dâdil* köyünün bu gün hangi köy olduğunu tahkik edemedik. Eğridir'de bir zâviyenin şeyhi olarak gösterilen *Şey Dadikî*³⁵ isminin *Dadikî* (ددبكي) nisbeti bu köye mensubiyeti göstermektedir. Maamafih, Gelendos'un cenubunda, Mikâil köyü sınırları içinde, göle yakın bir yer ve orada bulunan bir değirmenin *Dâdil* adını taşıdığını buralı bir arkadaşı bana bildirmiştir.

Gelendos hanının, üzerinde bulunan kitâbeden, Er-tokuş'a ait olduğu anlaşılıyor³⁶. Bundan dolayı mezkûr köy bu hanın bulunduğu yerde olmak icabeder. Bu takdirde Gelendos muahhar adı mıdır, yoksa hanın bulunduğu yerde Gelendosdan ayrı bir köy mü mevcut idi? bizce burası şimdilik belli değildir. Gelendos, Osmanlı devri tahrir defterinde *Afşar* kazasına (bugün köy) bağlı bir müslüman köyüdür. Vergi mükellefi 425 kişi vardır, ki o zaman nüfusu ortalama 1200 demektir³⁷.

Antalya'daki câmiinin hangi câmi olduğunu tesbit edecek bir kayıt bugün elimde mevcut değildir.

³⁵ İ. H. Uzunçarşılı, *Kitabeler* II, s. 232.

³⁶ السلاطى عمره فى رب العالم العالم (sic) مبارزالدين ارتقىش (Süleyman Fikri, *Antalya vilâyeti tarihi*, yeni tabı, 1940, s. 80).

³⁷ *Defter-i mufassal-i livâ-i Hamîd*, No. 51, varak 341-343.

VAKFIYENİN METNİ *

- على خير خلفه محمد نبيه وآله الكرام هذا كتاب مجمله ومنفصله ويحتوى مفردة ومركبه
بذكر ما شهد في مجلس الشرع والقضاء ومحل لتقبل الامضا بمحروسة دارالمرز انطاليه حماها
5 الله تعالى لدى المسجل اعلاه | غفرالله له ولوالديه بمد جريان ما هو الواجب شرعا نجم الدين
محمود بن مسعود بن . . . المحتسب يومئذ بمحروسة انطالية والاصفهلار شجاع الدين
على بن سليمان بن مسمود المعروف بشاه كلاه وما عدلان وشهد اخى امين الدين محمود
10 ابن يوسف | . . . القيصرى وزكاه بدرالدين ارسلان ابن ايدغدى بن ميكائيل
وصدرالدين محمد بن احمد بن محمد الملوى وشهد جبرئيل بن يفر بن بلاق وزكاه اركين (!)
15 بن صالح بن عمر وموسى بن عبدالله بن يفر وشهد ابوبكر بن عثمان بن عين الدوله | وزكاه
اسحق بن خليفه بن روس (!) وامير اينانج بن جبرئيل بن يفر وشهد شجاع الدين
يلفور بن عبدالله وبهاء الدين ايلدكز بن عبدالله عتقاء سمدالدين ارمغانشاه وزكاهما
شجاع الدين ابراهيم بوزق (!) بن املك وفخرالدين سليمان بن عlishير بن احمد وشهاب الدين
20 | شاهين بن عبدالله بن تركرى ونجم الدين بن يقوب بن محمد بن احمد شهدوا اصالة
وشهد الامير المختار الحسب سمدالدين سلمان بن المرحوم نجيب الدين محمود بن ابراهيم
والشيخ حسام الدين الحسن بن الرشيد بن احمد الحافظ تحملا عن الامير الاصفهلار
25 الكبير بدرالدين فرهاد | بن المرحوم نجيب الدين محمود بن ابراهيم وشهد الامير
منفخر التراجمه نورالدين عبدالله بن حمزه بن هبة الله التبريزى وتاج الدين امير الحاج بن
اسحق بن اسمد القيصرى تحملا عن الامير الربانى السعيد المحروم جلال الدين قراطى
30 بن عبدالله اسكنه الله | بمجوحة جنانه وشهد الامام حسام الدين الحسن بن عبدالله
بن عبدالرحمن ومحمود بن الحضرم بن ادريس تحملا عن الحاج يوسف بن عبدالله
المقيم بناحية سيرته وشهد كمال الدين بن عبدالحميد بن شهاب الدين الب سنقر بن
35 عبدالله و الامام بديع الدين | بهرام بن تكمى (!) بن فلى (!) تحملا عن شهاب الدين
الب سنقر بن عبدالله عتيق المرحوم مبارزالدين ارتقش وشهد الامام زين الدين
زكريا بن الفقيه البغاير (!) بن محمود و الامام سيف الدين حبيب بن رمضان بن احمد بك
40 تحملا عن شجاع الدين البغور بن عبدالله و عن صمصام الدين سريجه | بن عبدالله عتيق
مبارزالدين ارتقش رحم الله شهادة صحيحة شرعية متبرة متفقه الالفاظ والمعانى متحدة
البيارات والمباني عن علم ويقين لاعن ظن وتحمين بانه ملأ بنى الامير المرحوم مبارزالدين

* Aslı İstanbul İnkilap müzesindedir; tomar halinde olup iyi bir şekilde muhafaza edilmiş yalnız baş tarafta bulunan tescil kısmı kopmuştur.

- 45 ارتقى بن عبدالله رحمه الله جميع المدرسة | الكائنة بقرية اغروس والحان بقرية ذآذيل
 وها من اعمال محروسة برغلو حماهاالله والمسجدالجامع بمحروسة دارالمرز انطاليه اقر عندهم
 قبل تاريخ هذا الكتاب بستة وخمسين سنة اقراراً صحيحاً شرعياً واشهدهم على اقراره انه وقف
 50 | وحبس وسبل وتصدق جميع القرية المسماة اغروس المذكورة المستفنية عن ذكرالتحديد
 لشهرتها عند اهل تلك البلدة بجميع حدودها وحقوقها ومراقفها ومضافاتها وتوابها
 55 | ولواحقها وكل حق هول في داخلا وخارجاً | متصلاً ومنفصلاً على تناهى الوجوه والاسباب
 كلها باسرها واجمها على مصالح المسجد الجامع والحان والمدرسة المذكورة فيه وعلى مصالح
 المدرس والفقهاء بالمدرسة المذكورة وعلى مصالح المتردين والنازليين في الحان المذكور وعلى مصالح
 60 | الامام والمؤذن والزت والحضر والقيم للمسجد الجامع المذكور وفقاً صحيحاً شرعياً وحبسها
 تحبساً جائزاً مرعياً وتصدق بها تصدقاً معتبراً مرعياً مؤيداً مخلداً ابدالاً بدين الى ان
 65 | يرثالله الارض ومن عليها وهو خير | الوارثين لايباع ولا يوهب ولا يملك ولا يموض بوجه ما
 وفوض التولية في مجلس صحةالوقف والتاريخ المذكور من غير فصل لمتفه الاميرالمرحوم سمدالدين
 الحاج ارمغانشاه بن عبدالله رحمه الله وبده لاولاده واولاد اولاده بطنا بمد بطن وعقباً
 70 | بمد عقب ونسلاً بمد نسل وشرطالواقف وهو الاميرالمرحوم مبارزالدين ارتقى المذكور
 نورالله ضريحه خمس مايحصل من القرية المذكورة لمتفه وهو المرحوم سمدالدين ارمغانشاه
 75 | المذكور وبده لاولاده المتولى وغيره | ذكورا واناثاً للذكر مثل حظ الانثيين
 نسلاً بمد نسل وبطناً بمد بطن ماتوالدوا وتناسلوا فان لم يبق من نسل الامير سمدالدين
 المذكور احد فحق التولية بمد ذلك للحاكم المادل ينفمه الوقف ولا يكون له الخمس سوى التولية
 80 | الخمس ويصرف الخمس في مصالح الوقف على شرائطالمزبوره في كتابالوقفية للمواضع المذكورة
 تفويضاً صحيحاً شرعياً وقد حكم بصحةالوقف والتولية حسب المرقوم فيه حاكم من حكام المسلمين
 85 | نافذالحكم في محل ولايته في التاريخ المورخ اعلاه حكماً صحيحاً شرعياً وقضا بجميع ذلك
 قضاً مبرماً لازماً بسؤال من له ذلك شرعاً واخرج الواقف المذكور يقبل الله منه جميع
 90 | القرية المذكورة من يده وتصرفه | وسلمها الى المتولى المذكور تسليماً شرعياً فلما شهدوا
 على الوجه المشروح والنمط الموضوع فيه سمع الحاكم المسجل اعلاه احسن الله خاتمته شهدتهم
 وقبل مقاتهم بمد التزكية والتعديل وحكم بصحة ذلك كله حكماً نافذاً لازماً شرعياً
 95 | | واشهد عليه من حضر عنده من الائمة والفقهاء بسؤال شرعى في الثالث عشر من
 شهرالله الاصب رجب عمت ميامنه سنة تسع وستين وستائه والحمدالله شاكر

اشهد على حكم الحاكم ادام الله ظله
 محمد بن الحسين البيلقاني
 وكتب بخطه

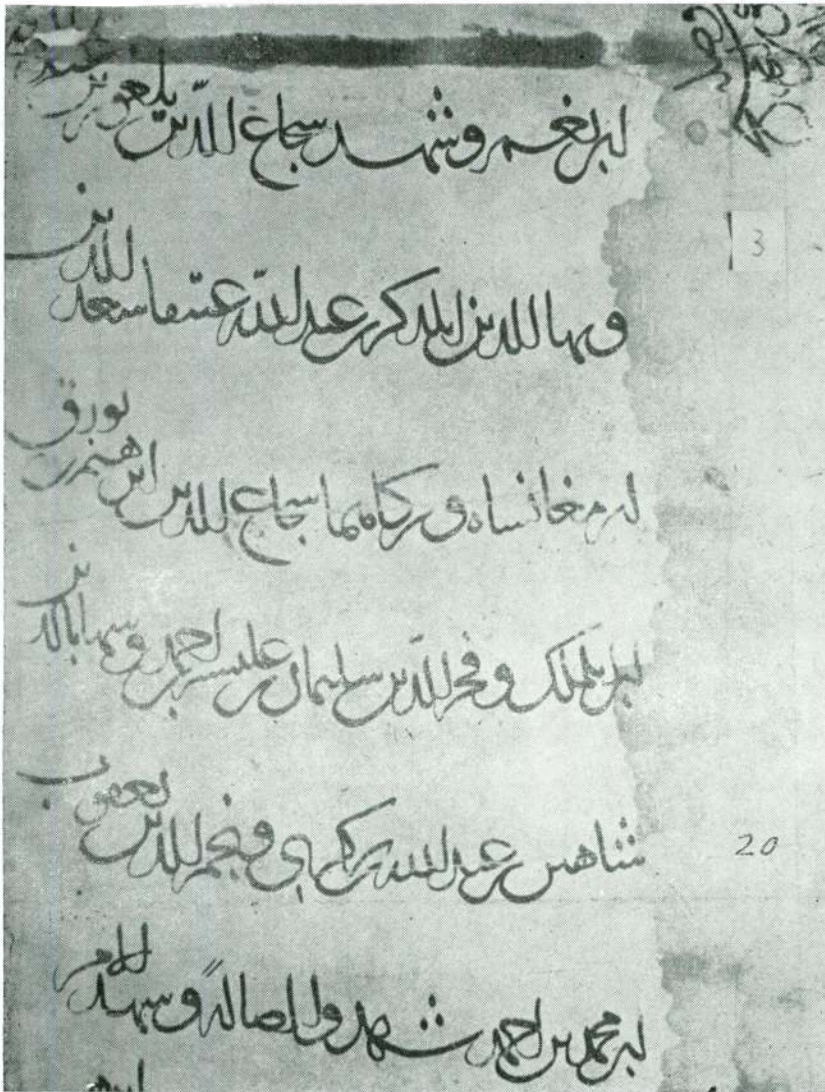
شهد بذلك حسن
 بن علي
 شهد غازي بن ميمون

شهد بذلك على حكم الحاكم
 يونس بن ابي بكر
 كتب بخطه

شهدت على حكم الحاكم المسجل ادام الله علوه و برکتہ کتبه رسول بن الحسين بن الخليل	شهد على حكم اسماعيل بن علي بن عمر الماردني	و بمثله شهد محمد بن علي بن ابي الفضل كتبه بنظنه
بشهادة من الشاهدين على مضمونه استغاث الله ظله يوسف بن عمر بن يحيى كتبه بنظنه	شهد بما فيه وانا زين الحاج بن عمر بن حسين كتبه بنظنه	و بمثله شهد حسين محمد بن علي كتبه بنظنه
اشهد على حكم الحاكم المسجل اعلا الله تعالى وانا	شهد على الوجه المثل محمد بن احمد بن محمود بن الحسين العلوي المعروف يعرفاً	اشهد بجميع ما فيه انا احمد بن العباس بن الحسين احسن الله خاتمته
و شهد بما فيه علي بن عبدالرحمن بن احمد وكتبه بنظنه	شهد بما فيه سنقر بن عبدالله وكتب بنظنه	شهد بما فيه علي حكم الحاكم اسيخ الله ظله زين العابدين ابن محمد الخلاطي المتفق
شهد بذلك ابراهيم بن ملكدار بن خداداد وكتب بنظنه	شهد بما فيه علي حكم الحاكم اسيخ الله ظله اسمعيل بن هايب المتفق	شهد بما فيه علي حكم الحاكم محمد بن يوسف بن زكي بن عبدالله الارموي وكتب بنظنه
شهد بذلك وانا موسى بن شهرار بن امير غازي القيصري كتبه باليد	شهد بذلك وانا ابو بكر بن اسمعيل بن صديق كتبه باليد	شهد بما فيه علي الحكم الحاكم وانا مبارك بن عبدالله
شهد بما فيه عبدالعزیز بن القاضی وكتبه عنه بنظنه	شهد بذلك خالد بن محمد ققم سيرته فكتب باليد	شهد بما فيه ياقوت امير طالم بن محمد بن محمد البليخي
شهد على حكم به الحاكم عمر بن محمد بن شعبان وكتبه بنظنه	شهد على الحكم بما حكم به فيه اسد الدين اغلبك بن النحيب حرر عنه باليد	شهد على حكم الحاكم محمد بن داوود ابن لسكري وكتبه بنظنه
شهد على ما يحكم الحاكم سونك بن يوسف ابن قلناتق وكتبه بنظنه	شهد على الحكم ادام الله ظل حاكمه عثمان بن معاذ بن عثمان في تاريخه	شهد على الحكم نصرت بن سليمان
شهد بما فيه وانا عمر بن سليمان بن ابراهيم وكتب بنظنه	شهد بما فيه وانا حسن بن دبيس سليمان بن ابراهيم وكتب بنظنه	شهد بما فيه انا عذير بن ساروجه وكتب عنه يامره
شهد بما فيه علي الحكم يحيى بن اسماعيل وكتبه بنظنه	شهد بذلك محمد بن سعد المعلم وكتبه بنظنه	شهد بذلك رومبكي بن ايدغدي سوباشي وكتب بنظنه امره

على خليفته من بعده والى الامم
 ومفضلته وحتي في فروع كثيرة
 وسير في ارضه على التسعة
 في المغرط اليه في الامم الذي
 عن فليته واولاد بعد حراز
 سرعاً في الله محمد بن عبد الله
 حرو في نظامه واولاد في الامم
 على سلمان سرعاً في الامم

12 وما عاد الا شبل الخ المجدد يوسف
 لبر لاو المقصود وركاه لبر لاو
 لبر لاو غداي مراكيا وصاله لبر لاو
 للعاوي وسها جبريل الغميرين
 وركاه لبر لاو موسى
 لبر لاو وسها لبر لاو
 15 وركاه لبر لاو
 لبر لاو

17
 الخ الحبيب كمال الخ حبيب
 للشع حلال الدين كمال الدين
 كمال الدين كمال الدين كمال الدين
 25
 كمال الدين كمال الدين كمال الدين
 كمال الدين كمال الدين كمال الدين
 كمال الدين كمال الدين كمال الدين
 كمال الدين كمال الدين كمال الدين
 كمال الدين كمال الدين كمال الدين

جلالته واطى عن الله كده
 حبوه جباهه وسهلا الحسام اللد
 لاجس عبد الله عن الله محمد بن
 عماد الدين يوسف عبد الله الطاهر
 وشهد كما لادن عبد الحميد بن
 السنه عبد الله والمصدق عبد الله
 المومنين في بلاد العرب والبلاد
 30
 15
 35

ابن عبد الله علي بن ابي طالب
 الخافض الميرزا ابن الفقيه الشافعي
 سنة ١١٠٠
 ابن عبد الله بن محمد بن ابي طالب
 سنة ١١٠٠
 ابن عبد الله بن محمد بن ابي طالب
 سنة ١١٠٠
 ابن عبد الله بن محمد بن ابي طالب
 سنة ١١٠٠

6

40

اعظم ومن يات ابوه الخ
 17
 للمدير
 45
 الكانديغره وسواها
 ومما عملت في
 الجامع و...
 في تاريخ...
 في...

وجلسوا على باب البيت وصدقوا جميعاً للمساء
 50
 اغربوا المذبحون المسخرون عن ذكر للتجدد
 لشهرها عند تلك الليلة بجمع خردوها
 وحقوقها ولفها وضاهاها وبعثوا
 والحقها وكل حرمها فملاها
 متصلاً ونفصلاً على ما هو الوجه
 55
 كتابها على ما كان على ما كان المسجد
 لكامل

65 | 10
 الوارثين لبايع ولاموئيل ولاموئيل
 وقوم للتولية ويجلس للوقوف والمسالخ
 المذكورة
 فصل
 لعنف الالهة بعد التبرك لاجل امرغائناه
 ليرع الله حملده وبعده اولاده
 واولاد اولاده بطناً بعد طر وعمياً
 بعد عمي واولاد نسائه وطلوه
 70
 واولاد امرغائناه المذكور

بقوله في خمسة وخمسة
 المذكور وبجاءه لولا
 ذكر لولنا ثا لذكر مثل
 نسلا بعد نسل وبطابع
 وناسلوا فان لم يهون
 المذكور في قوله بعد ذلك

112
 به بعد الوصف والاكمل الجسوى للشيء
 80
 فحسب في المحس فمصلح الوصف
 على السطر المروده في كتاب الوصفه
 للموضع المذكوره فوضا حكا
 سعا وادج كبر الوصف واللبنة
 حسب المروده في حاكم المسلسل
 85
 اذ الحكيم في حكا لانه في الملاح
 حكا حكا عا وضا لجمع

وضمير لان الله عز وجل
 وخرج الوصف المذكور بعد الله
 جميع للعلم المذكور وانه قد
 وسلمها الى المذكور سلمها عينا كما
 على اجالته روح والنظر الموضح
 سمع لاجل الجمال اعلاه في
 وبما عالتهم بعد الترتيب والتعديل

113

90

114

وذكر بعد ذلك خالما فذكر ان اسما

95 ولسه علمه خضعد و... للنوع

لسلوع في السالعه من... الحبيب

عنه من نسوع و... والله

لسه علمه كما اذا... طه

عنه للسالعه و... خطه

لسه علمه... حسره على

لسه علمه... حسره على

لسه علمه... حسره على

